

ISSN 2411-4758 (Print) 2518-1602 (Online)

Native word in ethnocultural dimension, Drohobych, Posvit, 2022, pp. 117-128.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2022.244674>

УДК 811.161.2'42:821.161.2.09(092)

ЛЕСЯ УКРАЇНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОЇ КНИГИ

Анна ОГАР,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) annaogar@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4917-8008>

Research ID: F-1096-2018 <http://www.researcherid.com/rid/F-1096-2018>

Світлана ГІРНЯК,

доктор філологічних наук, професор кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) s.girnjak10@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7264-0312>

Research ID: ID: I-3030-2018 <http://www.researcherid.com/rid/I-3030-2018>

Статтю подано до редколегії/The article is submitted to the editorial board:
3.09.2021.

Статтю опубліковано/The article is published:

У статті йдеться про постать Лесі Українки в сучасній книзі. З'ясовано, що сучасна книга – це опосередковане трактування Лесі Українки через мову її художніх творів, епістолярію; це акцентування, що ламає певні стереотипи щодо поетки та показує суспільні запити. Богословська екзегеза дає підстави стверджувати, що Леся Українка глибоко вірить, вона – апологет християнства; що поетка – зболенний мислитель, який євангельські сюжети накладає на власну драму, на власний екзистенційний досвід, виражаючи часом так свою самотність, хоча відчуває себе пророчицею у своїй культурі – культурі розквіту людини в середовищі життя, а не смерті; що феміністичні погляди радше виявилися пошуками гармонії, а не розлому. Суголосні акценти розставлено і в художньому романі про Лесю Українку.

Ключові слова: *Леся Українка; богословська екзегеза; інтелектуальний діалог; мовна актуалізація, драма; ідіолект.*

LESIA UKRAINKA THROUGH THE PRISM OF THE MODERN BOOK

Анна ОГАР,

Ph.D. in Philology, Associate Professor, Department of philological sciences and techniques of teaching in elementary school, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) annaogar@ukr.net

Svitlana HIRNYAK.

Doctor of Philology, Professor of the Department of Philological Sciences and Methods of Teaching in Elementary School, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych)
s.girnjak10@gmail.com

The article deals with the figure of Lesia Ukrainka in the modern books such as: Lesia Ukrainka. Apocrypha. Selected. His Beatitude Sviatoslav Shevchuk, Oksana Zabuzhko. Four conversations about Lesia Ukrainka (2020) and Myroslav Layuk. Iron Water (2021).

We aim to analyze only those aspects of Lesia Ukrainka's interpretation that are emphasized on the basis of her creative language and epistolary in the modern books.

It was found out that the modern book is an indirect interpretation of Lesia Ukrainka through the language of her art works, epistolary; it is an accent that breaks certain stereotypes about the poet and shows public demands. Theological exegesis in the form of intellectual dialogue gives grounds to assert that Lesia Ukrainka deeply believes and she is an apologist of Christianity; that the poet is a passionate thinker who imposes gospel plots on her own drama, on her existential experience, sometimes expressing her loneliness, although she feels like a prophet in his culture – a culture of prosperity, human development in the environment of life, not death; that feminist views turned out to be a search for harmony rather than a rift. Consonant accents are placed in the art work about Lesia Ukrainka.

It is proved that the theological view reveals not only an important segment in the poet's work, but is the key to its interpretation.

Keywords: *Lesia Ukrainka; theological exegesis; intellectual dialogue; language actualization, drama; idiolect.*

Постановка проблеми. Сьогодні Лесю Українку вже читано-перечитано, розглянуто-проаналізовано і, здавалось би, розкладено на мікрофібри в контексті різних наук. Здавалось би. Велич Лесі годі осягнути. Її мова (а збагнути її можемо лише через посередництво мови, бо «нема іншої реальності, крім мови, нічого більше нам не дано намацально» (Українка, 2020, с. 58) кодує більше. Її зримий протест проти чогось чи ж не є свідченням релевантності цього, глибокої осмисленості, певної самоідентифікації? 150-річчя від народження поетки стало поштовхом до перепрочитання й переосмислення її творчості, а отже, нашого її трактування. Не випадковими уявляємо оті погляди на постать письменниці: вони відповідають запитам сучасного суспільства, його пошукам, тобто увесь обшир тлумачення творчості Лесі Українки, реконструювання особистості поетки через посередництво її мовної спадщини – це лише частково образ мисткині, а більше – образ сучасного українського суспільства, яке шукає в своїх геніях себе.

Сьогодні знаменоване з'явою знакових для українського мовного/ (чи та) світоглядного просторів книг. Безумовно, такою є «Апокриф»: твори Лесі Українки на релігійну тематику та (що дуже важливо, бо ці твори вже були доступні читачеві) розмови-роздуми про їхнє християнське осердя Блаженнішого Святослава Шевчука та Оксани Забужко. До слова, непересічність цієї книги засвідчує те, що вона вже потрапила в коло зору науковців: стилістичний погляд на новий жанр наукового дискурсу інтелектуальний діалог презентували Марія та Мар'ян Скаби (Скаб, Скаб, 2021).

Вплив християнства на історію українського народу годі заперечити. Але якщо сучасні рецепції до духовних стовпів (пригадаймо Андрея Шептицького й принцип позитивної суми у викладі Мирослава Мариновича) зрозумілі, ба більше, очікувані, то трактування в такій площині Лесі Українки, так би мовити, не таке очевидне. Твори письменниці отримували штампи «за безбожництвом», «за атеїзмом», але «вона є набагато глибше християнською, ніж можна собі на перший погляд уявити. Тільки потрібно намагатися глибше копнути, це така глина, що просто так її записати до того чи іншого кола еретиків, знаєте, – це надто спрощено» (Українка, 2020, с. 100). Але в такій світоглядній площині доробок поетки не досліджували майже століття. Релігійність поетки активно почали студіювати в порадянський час. О. Забужко каже, що «після А. Кримського ніхто всерйоз не розглядав Лесю Українку як релігійного мислителя, чії твори годі поправно відчитати без богословської екзегези» (Українка, 2020, с. 9). Хоча останні 12 років життя поетки – це перманентні духовно-релігійні пошуки (Скаб, Скаб, 2021, с. 127). Тож такий погляд розкриває не просто вагомий сегмент у творчості поетки, а є ключем до її (і мисткині, і творчості) інтерпретації.

Аналіз досліджень. Мова творів Лесі Українки вже була об'єктом аналізу багатьох дослідників. З найбільш дотичного – розвідки про мовну особистість поетки. Так, В. Власенко говорить про мовну особистість Лесі Українки в епістолярному дискурсі та відображення в мові світоглядно-суспільних, національно-культурних факторів. Епістолярій письменниці засвідчує поєднання народно-фольклорної стихії з мовним європеїзмом, лексичними ідентифікаторами якого є іншомовні вкраплення/інкрустації як емоційно-експресивні засоби увиразнення ідіостилю (Власенко, 2012, с. 351–352), що є штрихами до портрету письменниці: інтелектуалка, мислителька, поліглотка, інтелігентка, аристократка.

В. Папіш аналізувала мовну особистість поетки на основі лінгвістичного аналізу поем і виявила, що головним героїням твору притаманні риси демонстративної особистості. Розширення джерельної бази

дослідження дає підстави дослідниці висловити припущення про таку ж акцентуацію й у самої авторки. У розвідці зазначено, що вчитування в твори окреслить психобіографію мисткині, зокрема такий її аспект, як демонстративну психологічну акцентуацію, на підставі низки критеріїв: неординарності мислення, комунікативної активності, красномовства, схильності до фантазування, егоцентризму, жадання постійної уваги, роль суб'єкта конфлікту (Папіш, 2014, с. 13–14).

Ми ставимо собі за мету проаналізувати лише ті аспекти трактування Лесі Українки, які акцентовано на основі її художньої мови й епістолярію в сучасних книгах: Леся Українка. Апокриф. Вибране. Блаженніший Святослав Шевчук, Оксана Забужко. Чотири розмови про Лесю Українку (2020) та Мирослав Лаюк. Залізна вода (2021). Це дасть змогу не тільки деталізувати мовну особистість поетки, а через ці акценти розкрити духовні прагнення українського народу, бо концептуалізуємо, а відтак вербалізуємо те, що для нас важливе. Розуміння посилив Лесі Українки, її творчості та її як одного із сподвижників української культури – це теж поступ, еволюція, і Леся є лише початком цієї дороги, а торуємо шлях ми.

Виклад основного матеріалу. Леся Українка – самобутня, геніальна, талановита. Її українство та світ осягає ось уже понад століття. Вона належить до високорозвинених і надзвичайно сильних мовних особистостей, що впливали на розбудову української літературної мови як свого часу, так і на перспективу (Мацько, Сидоренко, 2021, с. 23). Додамо – і на розвиток української нації теж. Та наскільки колосальна ця постать, настільки загадкова й неоднозначна, що й відбивається в її творах. Суперечливість Лесі Українки природна: поетка еволюціонувала, щось відкидала, у чомусь утверджувалася, до чогось йшла. У неї «з'являється щораз зріліше усвідомлення дійсності», бо «ніхто з нас не досконалий, кожен з нас є в дорозі» (Українка, 2020, с. 68). Неймовірна обдарованість, інтелект, духовна стійкість, добра освіта не могли ужитися в простих формах і не могли не зумовлювати глибоких переживань, пошуку «своєї релігії» (О. Забужко), своїх еталонів. Хоча вже з опублікування перших віршів і першої збірки не бракувало критиків, а згодом і дослідників, та ми відкриваємо все нові аспекти в постаті Лесі Українки. І сьогодні, читаючи про письменницю, вражає глибина і складність тих її внутрішніх порухів-пошуків, відбитих у шедевральних художніх образах. «Але що ж насправді в тій душі мало творитися? Може, хоч слава їй допомагає? Мусить же бути в житті хоч якась палиця, коли ти кульгаєш» (Лаюк, 2021, с. 65).

Зображення «літературної фізіономії», світоглядної постави майстра через його мову – річ складна. Конкретизуючи параметри мовного пор-

третювання, Г. Сюта говорить про семантико-стилістичні домінанти ідіостилю, про вплив середовища (соціально-політичні, мовно-культурні умови) на тип мововираження, про внесок мовної особистості в історію літературної мови (Сюта, 2015, с. 139). Вивчення внеску Лесі Українки в розбудову української літературної мови має тяглість, підтримувану цілою когортою науковців. З найостанніших назвемо працю Любові Мацько та Олесі Сидоренко «Значення мовотворчості Лесі Українки в розвитку української літературної мови», де зазначено, що вплив цей здійснювався в двох напрямках: власною літературною мовотворчістю мисткині та її національно-визвольною і соціолінвістичною позицією (Мацько, Сидоренко, 2021, с. 23).

Говорячи про семантико-стилістичні домінанти ідіостилю поетки, окреслимо концептуальне коло із компонентів *мова, слово, думка, дума, пісня*. Наголосимо, що образ співця є наскрізною домінантою її творчості (роль митця-співця, що має слово огнисте, в розвитку національної мови і культури), він носій ідеї активізму, звільнення, боротьби, утвердження правди (Мацько, Сидоренко, 2021, с. 23). Домінантність у тексті ж визначають на підставі семантичної багатомірності, полівалентності, естетичності, частотності. Це якщо безпосередньо реконструювати особистість автора за його творами. Якщо ж ставити собі за ціль зображення опосередковано (влотити ті штрихи, які зараз акцентують та які релевантні для українського суспільства, які найяскравіше проступають та домінують у трактуванні Лесі Українки), тоді варто зіставити ці дані з тим, чим зацікавлює Леся Українка сьогодні, з тим, які аспекти, так би мовити, концепту Леся Українка, вербалізують, досліджують. Це, можливо, лише деталь у великій мозаїці, а, можливо, ключ до розуміння усієї поетичної творчості.

Спробуймо спунктувати ці штрихи, які радше творять, а не просто увиразнюють картину.

Найперше, найвизраźніше: **Леся Українка – глибоко вірить, її твори дуже християнські, а вона – апологет християнства**. Навіть більше: поетка не просто захисник християнства, вона по-християнськи підходить до Бога. На підтвердження наводимо кілька цитат (саме цитат, щоб максимально уникнути суб'єктивних трактувань) Блаженнішого Святослава Шевчука:

«Тому все те, що ми читаємо в Лесі, – воно дуже християнське! Бо ж ідеться про самопожертву, більше того, самопожертву – як шлях до безсмертя, саможертву – як шлях до того, щоб дати життя іншим» (Українка 2021, с. 45);

Читаючи її тексти, «побачимо постать Ісуса Христа, якого вона намагається збагнути, відкидаючи ті чи інші догматичні формулювання» (Українка 2021, с. 17);

«А Леся каже – ні, поклонятися треба живому Богу, а не нашому уявленню про нього» (Українка 2021, с. 17);

«Так, коли ми в такий спосіб намагатимемося відчитати той меседж, який вона подає у своїх творах, то побачимо, що вона і справді є апологетом християнства. Християнства не як системи абстрактних, логічних – церебральних, скажімо так, утворень, а християнства як живого богоспілкування. <...> Для Лесі Українки Христос є не ідеєю, а особою. До ідеї не можна молитися, ти її або приймаєш, або відкидаєш, – а з особою можна спілкуватися, можна розмовляти, і це є справді християнський спосіб підходу до Бога, який є для нас особою, «кимось»» (Українка 2021, с.17).

Унікальним моментом у богословському роз'ясненні творів та відтворенні за ними образу авторки є твердження про те, що «клонятися треба живому Богу» (Українка, 2021, с. 17). Відзначимо, що в аспекті теологічному акцентовано саме номен *живий*: *живе богоспілкування, живий Бог*. Думаємо, семантика цього номена розкривається в протиставленні *живий–мертвий, справжній – фіктивний*.

Провідним аргументом до заявленого ще є «глибоко євангельські слова» Оксани Забужко: «Леся Українка, може, була останньою в нашій культурі, котра на чуттєвому рівні **не мала страху смерті**» (Українка, 2021, с. 39), що дає підстави Отцю сказати, що «саме це глибинне переживання християнства Лесею Українкою до кінця відкриває її нам все ж таки як глибоко віруючу людину» (Українка, 2021, с. 40). Саме віра у воскресіння дає сенс стражданням, дає духовну свободу, а той, хто вірить, що після смерті є життя, – над ним не має ніхто влади (Українка, 2021, с. 41), тобто лише віра дає ту омріяну свободу, скидає пута. Ключовою позицією для витлумачення смислу творів поетки є її віра в божество Святого Духа (Українка, 2021, с. 66). Це дає змогу зрозуміти метаморфози її творчості. У динамічній площині (а віра – це дорога до Бога, яка має початок, еволюцію та мету) простежується процес світоглядних змін, розвитку в творах: від ранніх до зрілих (Українка, 2021, с. 68).

Неузгодженості, які є в Лесі Українки, – це конфлікт не з вірою і не з Церквою як християнською спільнотою, а як з певною установою. Йдеться про «Церкву як інституцію, яка стала частиною державного механізму. І оскільки держава була чужою, то й та церковна інституція, як механізм державної Церкви, відчувалася чужою. І тут був конфлікт між державою, яка вбиває, одержавленою холодною чужою церквою, яка буцім проголошує монополію навчання на все те, що належить до християнства, – і конкретним досвідом жертви» (Українка, 2021, с. 41). Тож цей конфлікт виходить за релігійні рамки. Т. Коць вважає, що поетка не сприймає не саме християнство як релігію, а намагання зробити з

віри засіб поневолення, а християнські чесноти, усі канонічні настанови Святого письма поетка позитивно оцінює (Коць, 2020, с. 68). Мистецтво не може оминати протистояння добра і зла, любові і ненависті, тобто так чи так торкатися релігійних проблем. Справжнє мистецтво покликане відкидати зло і обирати добро, відкривати істину про людську особу (Жулинський, 2000, с. 6).

Наступний пункт. «**Зболений мислитель**»: «Це є страждаюча особа, особа, яка шукає сенс у своїх власних екзистенційних стражданнях: і фізичних, і духовних, і інтелектуальних, і, скажемо так, національних. Може, в тому появляться й той особливий жіночий погляд на драму людської екзистенції...» (Українка, 2021, с. 16). Святослав Шевчук зазначає, що описане поеткою треба розглядати не відокремлено, а в контексті. У контексті євангельської розповіді – логіки страстей Христових і Його воскресіння, логіки спасительної жертви та логіки надії для всіх – та ще в контексті особистого страждання – «і, пишучи цю драму страстей, пише властиво драму страстей своїх власних» (Українка, 2021, с. 23).

Ще один пункт: **Леся – «пророчиця у своїй культурі»** (С. Шевчук). «Кожен митець переживає натхнення, моменти просвічення, творить найвищі зразки людської культури – завдяки діянню Святого Духа» (Українка, 2021, с. 64) (і Леся визнавала цю віру). Справжня культура, культура життя, має плекати, створювати умови для цвітіння людини, щоб не стати антикультурою – культурою смерті, пронизаною поганим духом. У біблійному контексті пророк «в імені Божому говорить про сучасне», «розкриває тобі зміст історії» «до болючих первнів» (Українка, 2021, с. 65), тому його слово виходить поза межі певного моменту, певного проміжку часу. Леся Українка, один із колосів української культури, пише геніально – на віки, для усіх поколінь. Її ідеї, роздуми, її боротьба не втрачають актуальності, щораз відкривають нам нові глибини у творчості поетки і в нас самих.

Далі. **Чи ж була поетка феміністкою?** «СШ: Я переконаний, що фемінізм так само був би дуже тісною сорочкою, такою гамівною сорочкою для Лесі Українки. Чому? Бо це певна ідеологія, яка все ж таки ґрунтується на протиставленні. <...> витворення чисто полемічної жіночої культури, яка полемізує з кимось іншим» (Українка, 2021, с. 52–53).

Одним із інтерпретаційних ключів, у якому варто прочитувати Лесю Українку, є розуміння того, що жінка не виконувач певної ролі, зокрема соціальної. «Це харизма, дар Божий, велика таємниця особи – бути жінкою, таємниця, яку потрібно відкрити, реалізувати, збагнути» (Українка, 2021, с. 60). Саме так потрактовано погляди Лесі Українки: в площині християнства, відмінно від сучасних гендерних теорій. Тобто не розлам

між чоловіком і жінкою, а гармонія, єдність, нерозривність, абсолютна рівність. Видається, що тут доречно навести цитату художню, та все ж про Леся: «Говорила, що на Галичині з боку чоловіків заведено дивитися на жінок або зверху вниз, або знизу вгору: або обожнюють, або роблять служниць. Ні щоб просто – поглянути на рівні з собою – очі в очі» (Лаюк, 2021, с. 93). Це цитата із книги – роману Мирослава Лаюка, яка вийшла цьогоріч. Наскрізним її образом теж є Леся Українка, яку показано очима різних українців. Сам факт описаного – з нею пов'язували свої мрії пересічні українці – демонструє статус поетки як національного орієнтира, як «головної жінки української культури» (Лаюк, 2021, с. 4). Повторимо, що ми говоримо про інтелігентку, інтелектуалку, мислительку, аристократку. Саме таких орієнтирів прагнемо сьогодні.

Відзначимо, як неймовірно точно повторено в романі М. Лаюка ті основні пункти, які вже розглянуто. Про фемінізм сказано вище. А про специфічне трактування християнства поеткою розмірковує автор у творі устами черниці: «Але як же вона не ніцшеанка, якщо мовить, що християнство поневолило людину? Каже: якщо людині й важливий ідеал любові, то до нього вона годна дійти сама» (Лаюк, 2021, с. 159). Відзначмо, говорячи про християнство – сказано про любов, а Христос – саме «символ максимальної любові» (Українка, 2021, с. 33)

М. Лаюк теж акцентує силу духу «хорої» письменниці, що терпить невимовний біль. Велику фізичну знемогу, хворобливість Лесі Українки заступає внутрішнє страждання:

«Хоча я бачила вночі, як вона, проходячи двором, стала під грушкою, а відтак скривилася, ніби мучениця на багатті. Леся, напівжартуючи, казала, ніби деколи розкисає, що й ложками не збереш. Але люди того не бачили. Вона не хотіла, щоб бачили» (Лаюк 2021, с. 220).

«Любов без взаємності – то дуже красиво! Страждання. Страждання – це так благородно» (Лаюк 2021, с. 65).

«Я здогадуюся: відмовитися від любові – надто мала ціна. Щодня боротися з болем – надто мала ціна. Все є малою ціною, навіть життя. Мефістофель хоче тільки те, що вічне, що на тисячі років, до кінця днів, *bis zum Ende der Welt*» (Лаюк 2021, с. 66).

Останні філософські слова про щоденні фізичні та духовні страждання, про життя, які є малою ціною, а бажаним – тільки вічне. Що ж вічне в людині? Блаженніший Святослав Шевчук вважає, що Леся Українка дуже глибоко вдивляється в серце людини і бачить: людина та людство створені для вічності. Так, здатність до самопожертви веде безсмертя, бо дає змогу пережити свій прах (Українка, 2021, с. 43). Про

страждання, про жертвоприношення йдеться в творах на християнську тематику. І не випадково. У християнському розумінні саме самопожертва – це шлях до того, щоб дати життя іншим. «Я не забираю життя іншого, щоби спасти себе, я своєю жертвою даю можливість їм отримати життя вічне» (Українка, 2021, с. 45). Це вирізняє християнство, яке не бере, а дає. У такому контексті те, що ми читаємо в Лесі Українки, – дуже християнське.

Страждання поетки посилювали й муки нереалізованості. Відсутність постановок в часи Лесі зумовлені революційністю й незрозумілістю її текстів для суспільства того часу: «Не дуже хороша історія: найсильніше, що написати, – п'єси, і не побачити за життя жодного їхнього втілення» (Лаюк, 2021, с. 22). До речі, В. Папіш уважає, що не випадково в Лесі Українки багато драматичних творів. Вподобана форма може певною мірою свідчити про психотип автора (Папіш, 2014, с. 14). Основою драми є конфлікт, людину змальовано в напружених життєвих моментах і саме динамічний сюжет дає змогу розкрити характер героїв через вчинки. Пригадаймо, діяльність Лесі Українки припадає на час повної офіційної заборони української мови. Зважмо, що це час національного, м'яко кажучи, дискомфорту: заборони й жорсткі утиски дисонували із загостреним відчуттям свого ущемленого національного буття, що виливалося в протест, в боротьбу за свій народ. Тобто йшлося про національне й громадянське ствердження. Додамо до цього становище жінки в тогочасні. Боротьбу за власну ідентичність. Усе це передбачає протистояння, конфліктування, але це культурна, інтелектуальна боротьба. Звідси й образ (чи самообраз) співця, який і є символом боротьби та який словом торує шлях звільненню, утвердженню правди. Тож зрозумілим є вибір художньої форми творів – драма, яку вважають найскладнішим родом літератури: психологічну глибину характерів змальовано без прямих авторських характеристик. Тож середовище – соціально-політичні, мовно-культурні умови – спричинили протилежний ефект: не пригнічення, а боротьбу за свої права. Це не могло не вплинути на тип мововираження тих, хто боровся словом.

Душевні страждання ще більше увиразнює самотність. З одного боку – перебування в колі однодумців, а з іншого – «самотня Міріам, що бачить самотність Месії» і не розуміє, «на що офірував своє життя» (Українка, 2021, с. 34). І суголосно в М. Лаюка: «Як воно в світі є: можна набратися слави й грошей, але не мати прихистку для серця» (Лаюк, 2021, с. 65). Людська любов не позбавляє самотності, бо трактує інших як негідних власної любові та жертви, а божественна любов робить лю-

дину носієм любові до інших людей. «І саме такий тип любові визволяє від самотності» (Українка, 2021, с. 36). Але така любов – це внутрішній злам, трансформація, переосмислення світогляду. Міріам трансформує момент воскресіння.

Насамкінець відзначимо, що згадані книги про Лесю Українку викликають кілька асоціацій. Скажімо, М. Лаюк підкреслює новизну її поетичних образів, їхню художню свіжість: центральним стає те, що досі було периферійним, те, яке досі було непомітним. «...мистецтво народжується там, де непомітне раптом стає головним. Як Міріам при Ісусові в Лесинім творі» (Лаюк, 2021, с. 95).

Аналізуючи роздуми О. Забужко про те, що коли помирає покинутий усіма Мержинський, Леся Українка «першою відкриває в середовищі російських революціонерів відсутність духовного зв'язку», відсутність «своїї церкви» (Українка, 2021, с. 34), про те, що поетка сформувалася в атмосфері підпільного українства, емоційного та духовно зв'язаної спільноти, спало на думку гасло «Бог і Україна», яке, за словами О. Вишневського, відбиває сутність нашого виховного ідеалу: дотримуючись моралі, людина служить Богові, а відстоюючи національні цінності – своїй Батьківщині (Вишневський, 2006, с. 126). Духовність (у широкому значенні – як внутрішнє життя людини, її моральний світ) превалювала цінності, що корелювали з християнськими настановами, яких не могли згенерувати лише голі політичні прагнення.

Що ж. Усі наукові дослідження, побудовані на реконструкції особистості автора на основі його творів, приречені на певен суб'єктивізм, бо кожен художній твір все ж має сегмент фантазійного, вигаданого. Це підкреслила Леся Українка, коли звернули увагу на те, що вона полюбляє вживати займенник *я* і пов'язали це з особливостями її психотипу: «Справді, не слід уважати кожної ліричної поезійки за сторінку з автобіографії. Бо часто в таких поезіях займенник *я* вживається тільки для більшої виразності. Звичайно, що се не завжди так є, але треба пам'ятати, що так буває» (цит. за Папіш, 2014, с. 15). Однак письменник має перечулене ставлення до слів, весь ментальний його обшир так чи так проривається в мові. Хоча не завжди смисл експліцитний, схоплений словом, й не завжди читач може декодувати ті сили, часом до них треба дозріти, іноді – не лише окремому поціновувачеві, а й цілому народові.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Тож сучасна книга – це опосередковане трактування Лесі Українки, акцентування, що ламає певні стереотипи щодо поетки та показує суспільні запити. У приуроченій до ювілею книзі про твори на сюжети з євангельської та

ранньохристиянської історії актуалізовано, що Леся Українка глибоко вірить, вона – апологет християнства; що поетка – зболений (і фізично, і духовно) мислитель, який євангельські сюжети накладає на власну драму, на власний екзистенційний досвід, виражаючи часом так свою самотність, хоча відчуває себе пророчицею у своїй культурі – культурі розквіту, розвою людини в середовищі життя, а не смерті; що феміністичні погляди радше виявилися пошуками гармонії, а не розлому. Інша книга – роман, що вийшов у світ у рік ювілею, в образі Лесі наголошує ці ж моменти. А ще – Лесине усамостійнення, винятковість, загадковість, «одержимість» словом, поезією.

Такі візії сьогодні – це не тільки унаявлення поетки, це відповідь на запитання – як народ шукає в геніях себе. І знаходить.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Вишневський, О. (2006). *Теоретичні основи сучасної української педагогіки*. Дрогобич : Коло.

Власенко, В. (2012). Мовна особистість Лесі Українки в епістолярному дискурсі. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. (Т. 25). 1, 2, 349 – 354.

Жулинський, Микола. (2000). Християнство і національна культура. *Біблія і культура, 1*, 6 – 8.

Коць, Т. А. (2020). Християнство vs ідея свободи в мовотворчості Лесі Українки. *Культура слова, 93*, 63 – 76.

Лаюк, Мирослав. (2021). *Залізна вода*. Львів: Видавництво старого Лева.

Мацько, Л.І. & Сидоренко, О. М. (2020). Значення мовотворчості Лесі Українки в розвитку української літературної мови. *Культура слова, 93*, 19 – 35.

Папіш, В. (2014). Демонстративна мовна особистість Лесі Українки (на матеріалі драматичної поезії «Кассандра»). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, 2 (32)*, 13 – 17.

Скаб, М. & Скаб, М. (2021). Сучасний інтелектуальний діалог про релігійність Лесі Українки: «Відкриття старого скарбу для нових людей» (С. Шевчук), або «Розмова в часі, між нею і Вами» (О. Забужко). *Лінгвостилістичні студії, 14*, 125 – 134.

Сюта, Г. (2015). Мовні портрети політиків і журналістів. (Рец. на: Миланов В., Сталіянова Н. *Езикови портрети на български политици и журналисти*. Софія : Парадигма, 2014. 296 с.). *Культура слова, 82*, 139 – 141.

Українка, Леся. (2020). *Апокриф. Вибране. Чотири розмови про Лесю Українку* / О. Забужко, С. Шевчук. Київ : Видавничий дім «Комора».

REFERENCES

Vyshnevsky, O. (2006). *Teoretychni osnovy suchasnoyi ukrayinskoyi pedahohiky* [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy]. Drogobych: Circle.

Vlasenko, V. (2012). Movna osobystist Lesi Ukrayinky v epistolyarnomu dyskursi [Lesia Ukrainka's linguistic personality in epistolary discourse]. *Uchenye zapysky Tavrycheskoho natsyonalnoho unyversyteta im. V.Y. Vernadskoho – Scientific notes of the Volodymyr Vernadsky Tavria National University. Series «Philology. Social Communications»*. (T. 25). 1, 2, 349 – 354.

Zhulynsky, Mykola. (2000). Khrystyianstvo i natsionalna kultura [Christianity and national culture]. *Bibliya i kultura – Bible and Culture*, 1, 6 – 8.

Kots, T. A. (2020). Khrystyianstvo vs ideya svobody v movotvorchosti Lesi Ukrayinky [Christianity vs the idea of freedom in the language of Lesia Ukrainka]. *Kultura slova – Culture of the word*, 93, 63 – 76.

Layuk, Miroslav. (2021). *Zalizna voda* [Iron water]. Lviv: Old Lion Publishing House.

Matsko, L. I. & Sidorenko, O. M. (2020). Znachennya movotvorchosti Lesi Ukrayinky v rozvytku ukrayinskoyi literaturnoyi movy [The significance of Lesia Ukrainka's language creation in the development of the Ukrainian literary language]. *Kultura slova – Culture of the word*, 93, 19 – 35.

Papish, V. (2014). Demonstratyvna movna osobystist Lesi Ukrayinky (na materialy dramatychnoyi poeziyi «Kassandra») [Demonstrative linguistic personality of Lesia Ukrainka (on the material of dramatic poetry «Cassandra»)]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho unyversytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology. Social communications*, 2 (32), 13 – 17.

Scab, M. & Scab, M. (2021). Suchasnyy intelektualnyy dialoh pro relihiynist Lesi Ukrayinky: «Vidkryttya staroho skarbu dlya novykh lyudey» (S. Shevchuk), abo «Rozmova v chasi, mizh neyu i Vamy» (O. Zabuzhko) [Modern intellectual dialogue on the religiosity of Lesia Ukrainka: «Discovery of an old treasure for new people» (S. Shevchuk), or «Conversation in time, between her and you» (O. Zabuzhko)]. *Linhvostylistychni studii – Linguistic and stylistic studies*, 14, 125 – 134.

Suta, H. (2015). Movni portrety politykiv i zhurnalistiv. (Rets. na: Mylanov V., Stalyanova N. Ezykovy portrety na blharsky polytytysy y zhurnalysty. Sofia : Paradyhma, 2014. 296 s.) [Language portraits of politicians and journalists. (Rec. By: Milanov V., Stalyanova N. Linguistic portraits of Bulgarian politicians and journalists. Sofia: Paradigma, 2014. 296 p.)]. *Kultura slova – Culture of the word*, 82, 139 – 141.

Ukrainka, Lesia. (2020). *Apokryf*. Vybrane. Chotyry rozmovy pro Lesyu Ukrayinku / O. Zabuzhko, S. Shevchuk [Apocrypha. Selected. Four conversations about Lesia Ukrainka / O. Zabuzhko, S. Shevchuk]. Kyiv : Komora Publishing House.